

تَرْجَمَانِ

تَفْسِیرِ وَازِهٍ مَحْوَِرِ قُرْآنِ کَرِیمِ

طُرْحِی نُوْدِرِ تَرْجَمَه وَتَفْسِیرِ قُرْآنِ کَرِیمِ

اَسْتَادِ مُحَمَّدِ تَقِی فِیاضِ بَحْشِ

۳ DVD، شامل ۲۸۰ ساعت برنامه رادیویی

تولید صدای جمهوری اسلامی ایران شبکه قرآن

طَرَحی نو در ترجمه و تفسیر قرآن کریم

رویکرد استاد فیاض بخش در سلسله برنامه‌های «ترجمان وحی»، ترجمه و تفسیر آیات قرآن کریم به روش واژه‌محور است. در این روش تلاش می‌شود تا از رهگذر دقت در واژه‌شناسی قرآن، به تفسیر آیات پرداخته شود. اصولی که در این روش به کار گرفته می‌شود به این ترتیب است:

گام اول- تعیین معنای اصلی هر واژه:

به این ترتیب که ابتدا ریشه‌ی هریک از لغات آیه‌ی مورد نظر از واژه‌نامه‌های معتبر عرب بررسی می‌شود، و سعی می‌گردد معنای اصلی لغت با مقایسه‌ی معانی گوناگونی که برای آن ذکر شده روشن شود.

گام دوم- شناسایی معنای واژه در فرهنگ قرآن:

تلاش می‌گردد تا با مراجعه به واژه‌نامه‌های تخصصی قرآنی، از قبیل کتاب «المفردات فی غریب القرآن» و یا «التحقیق فی کلمات القرآن الحکیم» و یا «مجمع البحرین» این کار انجام پذیرد.

گام سوم- مرور دوباره‌ی معنای واژه با مراجعه به کتاب‌های لغت روایی:

این کار با مراجعه به کتبی از قبیل «مجمع البحرین» که با عنایت به روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) و یا آیات مربوطه به

ترجمه‌ی لغات پرداخته‌اند، انجام می‌شود.

گام چهارم- استفاده از نظریات مفسرین لغت شناس در فهم معنای واژه:

در میان تفاسیر قرآنی، برخی تفاسیر (از قبیل «التبیان فی تفسیر القرآن» و یا «مجمع البیان» و «المیزان») بحث مستقلی در واژه‌شناسی قرآن دارند. در این مرحله به این تفاسیر مراجعه می‌شود.

گام پنجم- بررسی نکات

ادبی و بلاغی آیه‌ی مربوطه:

به این ترتیب که در میان تفاسیر، برخی به طور مستقل و یا در ضمن تفسیر آیات قرآن، به ترکیب ادبی و بلاغی آیه می‌پردازند، و از این رهگذر به نکات ارزشمندی در تفسیر قرآن اشاره می‌کنند، از این قبیل است تفاسیر المیزان، مجمع البیان، اعراب القرآن و بیانه، الکشاف، تفسیر کبیر زمخشری، التحریر و التنویر و تفاسیر دیگری که هر یک بطور تخصصی به توضیح نکات ادبی آیه پرداخته‌اند.

گام ششم- جمع‌بندی:

عبارتست از ترکیب و نتیجه‌گیری از پنج گام قبلی در معنای واژه‌ی مربوطه و مقایسه‌ی این معنا در سیاق سایر لغات آیه و مقایسه‌ی این معنا با کلمات اهل بیت (علیهم‌السلام) در تفسیر آیه‌ی مربوطه.

مختصری پیرامون تفسیر واژه محو قرآن کریم

ویژگی‌های خاص زبان عربی:

این زبان در میان سایر زبان‌ها، به گستردگی واژه‌ها ممتاز است؛ به گونه‌ای که صاحب سخن می‌تواند از کلمات مترادف فراوانی در انتقال معنای خود استفاده کند. اما این به میزان تسلط او بر معانی ظریف واژگان و لطافت وزن و ترکیب آن واژه بستگی دارد. مثلاً کلمه‌ی خضوع و خشوع هر دو درباره‌ی فروتنی به کار می‌روند، ولی در اولی تواضع ظاهر و در دومی تواضع باطن و قلب مد نظر است. در کلام وحی، که سخن از انتقال عالی‌ترین معارف ملکوتی به عالم خاکی است و گوینده قادر متعال است که خود خالق کلام است، قطعاً زیباترین واژگان در بدیع‌ترین قالب‌ها، محمل آن مطالب لطیف و ملکوتی است و هرگز کلمه‌ای بی‌جهت به جای کلمه‌ی دیگر به کار نمی‌رود؛ چرا که هریک معنای خاص خود را دارد، تا به آن‌جا که برخی معتقدند اصولاً در قرآن کلمه‌ی مترادف وجود ندارد و هر واژه‌ای که به کار رفته معنای خاص خود را داشته و در فضای آیه معنای منحصر به فرد خود را داشته است، به گونه‌ای که اگر وزن و

یا ریشه‌ی لغتی را با واژه‌ی دیگر عوض کنیم، معنا تغییر می‌کند. مثلاً در آیه‌ی اول سوره‌ی مبارکه‌ی حمد، به جای آن که گفته شود: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، اگر بگوییم: «المجد لله...» و یا «الشکر لله...» معنا تغییر می‌کند؛ زیرا حمد، ستایش کسی در صفات کمالی و اختیاری اوست، خواه منفعتی برای حامد داشته باشد و یا نداشته باشد، ولی در مدح این معنا اعم از اختیاری و غیر اختیاری است، و یا شکر در ستایشی به کار می‌رود که منفعتی از آن وصف کمالی به شاکر برسد. از ویژگی‌های دیگر زبان عربی، می‌توان به گستره‌ی اشتقاق‌های گوناگون اسمی و فعلی این زبان، و رابطه‌ی ریشه‌های لغات با معنای آن‌ها اشاره کرد که موجب به وجود آمدن انواع اشتقاق‌های صغیر و کبیر و اکبر در لغت شده، و نیز روابط ظریفی میان معنای هر واژه و حروف آن به وجود آورده که علم اصوات در این زبان را رغم زده است.

این نکات و ده‌ها لطایف دیگر در مفردات کلمات عربی (انتخاب واژگان)، در کنار ادبیات این زبان، در ترکیب لغات و علم نحو و بلاغت و معانی و بیان، بیش از هر زبان دیگر در انتقال معنا به صاحب سخن کمک

می‌کند. به طوری که به جرأت می‌توان گفت هیچ زبانی در تاریخ بشریت قدرت خلق این همه آثار ادبی و هنری در رشته‌های مختلف نظم و نثر را نداشته است. و هرچند معارف بلند قرآن در هیچ قالب زمینی، آن‌گونه که باید، نمی‌گنجد و تنها مطهرین به آن حریم قدسی راه دارند (که خود فرمود: **إِنَّهُ لَشَرَّأَنُّ كَرِيمٍ، فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ، لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ**) (واقعہ: ۷۷-۷۹) ولی زبان عربی در میان سایر زبان‌ها، بهترین محمل در حمل کلام وحی است و قرآن بر این مهم تأکید می‌نماید، تا راه برای تدبّر انسان‌ها در قرآن باز شود: **إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ** (یوسف: ۲). در این فضا است که معجزه‌ی الهی در بهترین قالب‌ها بر زبان رسول اکرم ﷺ جاری می‌شود و آن چنان قلب‌ها و فکرها را مجذوب خود می‌کند که دوست و دشمن در برابر عظمت این کتاب الهی زانو می‌زنند.

تَوْجِه به «اعجاز واژگان» در قرآن کریم:

اگر قرآن معجزه‌ی الهی است، در همه‌ی جهات معجزه است. اگر در بیان حقایق عالم غیب و شهادت، در تاریخ گذشتگان و احتجاج با مشرکان و منافقان و بیان احکام و معارف الهی معجزه است، از جهت ادبی

و بلاغت نیز معجزه است؛ و اگر قرآن در فصاحت و بلاغت و بیان معانی در قالب زیباترین جمله‌ها و ترکیب‌ها همتا ندارد، در انتخاب واژه‌ها و کلمات و ربط میان الفاظ و معانی مفردات قرآن نیز معجزه‌ی الهی است. مفسّرین معمولاً اعجاز قرآن در فصاحت و بلاغت را در گفتار و موزون بودن کلمات آن می‌دانند، در حالی که شالوده‌ی فصاحت یک کلام از زیبایی و حسن انتخاب واژگان آن سرچشمه می‌گیرد و اوّل قدم در شناخت ظرایف معانی آیات، از تدبّر در واژه‌های وحی آغاز می‌شود. لذا در اعجاز قرآن باید دقت شود هر کلمه در آیه، چگونه بر معنای مورد نظر دلالت می‌کند؛ به گونه‌ای که اگر کلمه‌ی دیگری به جای آن انتخاب شود، آن معنا را نمی‌رساند.

سخن ما در «تفسیر واژه‌محور»:

سخن ما از همین جا آغاز می‌شود که اگر اوّل قدم در درک آیات قرآن از ادبیات آن آغاز می‌شود، و معجزه‌ی قرآن در انتخاب بهترین واژگان و در بهترین قالب‌ها و ترکیب‌ها است، پس تحقیق واژه‌های قرآنی و کشف ظرافت‌های آن و چگونگی قرار گرفتن این واژه‌ها در ترکیب جملات و بررسی ادبی و بلاغی آن‌ها،

اولین گام در فهم معارف بلند قرآن است. قدم دوم شناخت ظرافت‌های انتخاب اوزان هر واژه در جمله است. مثلاً خداوند در وصف مستکبرین می‌فرماید: ﴿وَلَا يَخْضُّ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ﴾ (ماعون: ۳)، در حالی که آیه می‌توانست این گونه باشد: «و لا یحُضُّ...» و یا: «و لا هو محضُّ علی اطعام المسکین». خداوند در این عبارت کوتاه، برای ترغیب به اطعام مساکین، ریشه‌ی «حَضَّ» را به جای «حَثَّ» به کار برد، تا بیانگر همه گونه ترغیبی، خواه لفظی و یا عملی و یا با قلم و یا با اشارت باشد؛ در حالی که «و لایحُثُّ...» تنها در راندن عملی به کار می‌رود. همچنین خداوند به جای اسم فاعل، فعل مضارع به کار برد تا استمرار در ترغیب را نشان دهد و نیز مصدر «طعام» به جای «اطعام» به کار رفت، تا بیانگر حَقِّ فقرا در اموال اغنیاء باشد، و این که اگر اغنیاء توصیه به کمک به مساکین شده‌اند، متنی بر آن‌ها نیست، بلکه این طعام و سهم آن‌ها در اموال اغنیاء است، و ده‌ها نکته‌ی ظریف دیگر که تنها با تدبّر در واژگان قرآن به دست می‌آید. در این روش سعی بر آن است که کمتر به بحث‌های روایی در توضیح آیات پرداخته شود، و تنها بر کشف معانی لغات تکیه

شده، تا با شناخت ظرافت‌های آن و فضایی که معنای هر لغت در ترکیب آیه ایجاد می‌کند، به دقایق و لطایف آیات الهی برسیم، و گاهی هرچند لرزان و با احتیاط به سوی درک معارف قرآن برداریم، تجربه ثابت کرده که با دقت و تأمل در واژه‌های قرآنی، بسیاری از لطایفی که در روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) به آن‌ها اشاره شده، از خود آیه کشف می‌گردد.

روش «تفسیر واژه‌محور»:

روشی که در این تفسیر رایج شده، در گام اول کشف معنای اصلی هر لغت با مقایسه‌ی کاربردهای گوناگون آن است؛ به این ترتیب که در ابتدا ریشه‌ی هر لغت در آیه‌ی شریفه از کتاب‌های لغت عرب بررسی می‌گردد، و هدف آن است تا معنای اصلی ماده‌ی لغت با مقایسه‌ی معانی گوناگونی که برای آن ذکر شده روشن شود، و در گام دوم با مراجعه به کتاب‌های تخصصی لغت قرآنی و سپس تفاسیر مربوطه (خصوصاً واژه‌محور) معنای لغت روشن شود. در قدم بعدی این معنا با کمک سایر لغات آیه‌ی شریفه در نظم ترکیبی آیه و سپس در سیاق آیات دیگر روشن‌تر می‌شود، و ظرایف ادبی و بلاغی آن مورد توجه قرار می‌گیرد.

ترجمان وحی در رادیو قرآن

ادب الهی انبیاء علیهم السلام در قرآن:

این برنامه از سال ۸۰ تا ۸۲ از رادیو قرآن پخش گردید و هدفش تفسیر موضوعی و در عین حال واژه‌محور قرآن کریم بود. این برنامه یک روز در میان در تمام طول سال (به جز تابستان) پخش گردید. عمده‌ی محتوای برنامه توصیف نحوه‌ی رابطه‌ی اخلاقی اولیا و انبیای الهی (علیهم السلام) با خالق خود و همچنین خلق (اعم از مردم، خانواده، اساتید، شاگردان و...) بود.

سری اول ترجمان وحی (۸۲ تا ۸۵):

هدف این برنامه صرفاً ترجمه‌ی قرآن با محوریت واژگان قرآنی بود و به مباحث تفسیری چندان پرداخته نمی‌شد. رویکرد برنامه بر این مبنا بود که از آن‌جا که ۸۰٪ لغات پر استعمال قرآن محدود به ۵۰۰ لغت است، با آموزش این ۵۰۰ لغت، می‌توان تا ۸۰ درصد قرآن را ترجمه کرد. با این رویکرد سوره‌ی حمد، حدود نیمی از بقره، و آیت الکرسی ترجمه شد.

سری دوم ترجمان وحی (از ۸۵ تا ۸۹):

در این مجموعه که حدود ۴ سال از رادیو قرآن پخش شد، علاوه بر ترجمه‌ی آیات و آشنایی با لغات، یک تفسیر مقدماتی هم ارائه می‌شد. حاصل کار ارایه‌ی جزء ۲۹ و ۳۰ بود.

سری سوم ترجمان وحی (از ۸۹ تا ۹۱):

سری جدید کاملاً رنگ تفسیری داشته و می‌توان آن را نقطه‌ی تکامل روش تفسیر واژه‌محور دانست. کار تفسیر از انتهای جزء ۳۰ آغاز شده و طی ۳۰۶ برنامه، ۱۸ سوره تفسیر شده است.

از جمله
امروز
در برنامه‌ی
«ترجمان وحی»
ارایه می‌شود وحی»
بیش از ۱۰ سال تجربه‌ی اجرای
برنامه‌های گوناگون قرآنی است که
استاد فیاض بخش از سال ۱۳۸۰ تا
امروز در رادیو و تلویزیون، ارایه
کرده‌اند. این تجرّیّات گران‌بها
روندی تکاملی به برنامه‌های
استاد بخشیده که در این جا قصد
داریم مختصراً بدان بپردازیم.

لوح ۱- سری اول و دوم برنامه‌ی ترجمان وحی				
جزء	سوره	شماره فایل	سوره	شماره فایل
۱۰۰	حمد	۳-۱	بقره (آیات ۱-۱۴۱)	۹۹-۴
	آیت الکرسی	۱۱۳-۱۰۱		
	مرسلات	۱-۲۱	قیامت	۹۷-۶۲
۲۰۰	انسان	۶۱-۲۲	مدثر	۱۹۶-۹۸
	ناس	۱-۳	عصر	۲۱
۳۰۰	فلق	۴	تكاثر	۲۳ و ۲۲
	اخلاص	۶ و ۵	قارعه	۲۶-۲۴
	مسد	۷	عادیات	۳۰-۲۷
	نصر	۹ و ۸	زلزال	۳۲ و ۳۱
	كافرون	۱۱ و ۱۰	بینه	۴۰-۳۳
	كوثر	۱۲	قدر	۴۴-۴۱
	معاون	۱۴ و ۱۳	علق	۵۱-۴۵
	قریش	۱۵	تین	۵۴-۵۲
	فیل	۱۷ و ۱۶	انشراح	۵۷-۵۵
	همزه	۲۰-۱۸	ضحی	۶۱-۵۸
۴۰۰	لیل	۶۶-۶۲	انشقاق	۱۱۴-۱۰۷
	شمس	۷۲-۶۷	مطففین	۱۲۸-۱۱۵

ادامه‌ی لوح ۱				
۵۰۰ خ	بلد	۷۳-۷۷	انفطار	۱۲۹-۱۳۴
	فجر	۷۸-۸۵	تکویر	۱۳۵-۱۴۴
	غاشیه	۸۶-۹۰	عبس	۱۴۵-۱۵۵
	اعلی	۹۱-۹۶	نازعات	۱۵۶-۱۷۲
	طارق	۹۷-۹۹	نبأ	۱۷۳-۲۰۴
۶۰۰ خ	بروج	۱۰۰-۱۰۶		
لوح ۲- سری سوم برنامه‌ی ترجمان وحی				
جزء	سوره	شماره فایل	سوره	شماره فایل
مقدمه	مقدمه	۳-۱		
	حمد	۴-۳۸		
۱۰۰ خ	توحید	۳۹-۵۱	نصر	۸۰-۹۸
	ناس	۵۲-۶۰	کافرون	۹۹-۱۰۹
	فلق	۶۱-۶۹	کوثر	۱۱۰-۱۱۹
	مسد	۷۰-۷۹	ماعون	۱۲۰-۱۳۷
لوح ۳- ادامه‌ی سری سوم برنامه‌ی ترجمان وحی				
۲۰۰ خ	فیل	۱۴۲-۱۵۳	قارعه	۲۱۳-۲۳۲
	قریش	۱۵۴-۱۵۹	عادیات	۲۳۳-۲۵۴
	همزه	۱۶۰-۱۸۲	زلزال	۲۵۵-۲۷۰
	عصر	۱۸۳-۱۹۴	بینه	۲۷۱-۳۰۵
	تکاثّر	۱۹۵-۲۱۲	قدر	۳۰۶-۳۲۹

موسسه‌ی فرهنگی هنری جلوه‌ی نور علوی

تلفن: ۰۹۱۹۷۰۱۷۶۰۶ و ۳۳۹۸۷۹۹۰

برای آگاهی از دیگر محصولات

مؤسسه، عدد ۱۱۰ را به شماره

۰۲۱۳۳۹۸۷۹۹۰ پیامک نمایید.

www.jelveh.org

مأخذ:
مجله فرهنگی
طابع گرافیک
مسلم علم‌زاد